

TARİHTEN GÜNÜMÜZE MÜNİH'TEKİ TÜRKLER VE BAZI TÜRK ESERLERİ

Mustafa YILDIRIM*

ÖZET

Türklerin Anadolu'ya gelmesinden itibaren, Haçlı Seferleri bütün Avrupa'nın iştiraki ile düzenleniyor ve bu seferleri de harekete geçiren, temelde Kilise oluyordu. İşte o günlerden itibaren Almanlar Türklere karşı mücadele etmeye başlamış, özellikle Osmanlı Devleti, Fatih Sultan Mehmet'le birlikte İstanbul'u fethedince, Avrupa devletlerinde tam bir telaş başlamıştır. Kanunî Sultan Süleyman'la birlikte Viyana kapıları zorlanmış; bu sırada tam anlamıyla Türk-Alman savaşları başlamıştır.

Defalarca mağlup olan Almanlar, nihayet II. Viyana Kuşatması neticesinde, 5000 civarında Omsalı esiri ve birtakım ganimetlerle Bavyera'ya götürmüşlerdir.

II. Dünya Savaşı'nda ise Kafkasya ve Türkistan Türklerini Almanya'ya götürerek çeşitli kamplara yerleştirmişlerdir.

Şimdi ise, Almanya'da yaşayan soydaşlarımız üzerinde çok sistemli çalışmalar yapmaktadırlar.

Münih ve çevresinde tespit ettiğimiz, tarihten günümüze kadar, gerek insan unsuru gerekse sanat eserlerimiz, bilim dünyasına sunulmuş ve ilgililerin daha kapsamlı araştırmalarına imkan hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Münih, Sanat, Türk

ABSTRACT

Since Turks had come to Anatolia, The Crusades were organized with the participation of all European states and those were motivated basically by Church. Thus since that days, Germans begun to struggle against Turks, especially when Ottomans conquered Istanbul (Constantinople) by Fatih Sultan Mehmed, European States were in fear and panic. In the reign of Suleyman the Magnificent, Ottoman army forced the gates of the city of Vien consequently Turk-German wars broke out.

Germans who had been defeated many times, eventually as a result of II. Vienna Siege, took Turkish prisoners of war and booties to Bayern. 5000 Turkish prisoners of war were exposed to deadly torture. After all this Germans claimed all the Turkish properties.

However in the World War II, Germans took Caucasus and Turkistan Turks to Germany and killed them either in the concentration camp in the ovens. At present, Germany has been studying systematically on Turkish people. And that systematical studies have been brought up.

Keywords: München, Art, Turk

Türkiye ve Almaya ilişkilerinin tarihi seyri, yüzlerce yıl öncesine kadar uzanmaktadır (Araslı, 1986).¹ XII. yüzyıldaki İkinci Haçlı Seferi sırasında, Kutsal Roma-Germen İmparatoru I. Friedrich Barbarossa, ordusunun başında Selçuklu başkenti Konya'ya kadar gelmiştir. Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan ile Friedrich Barbarossa arasında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre, Türkler, Alman ordusunun Suriye'ye geçmesine izin vermişlerdi. Ne var ki İmparator Friedrich

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

¹ Almanya'ya ilk ayak basan Türk, Batı Hun İmparatoru Attila olarak kabul edilmektedir.

Barbarossa, 1190 yılında, İçel-Göksu ırmağında yıkanırken boğulmuş, bu olaydan sonra başsız kalan Alman ordusu tümüyle dağılmıştır (Araslı, 1986).

I. Friedrich Barbarossa'nın yeğeni İmparator von Hohenstaufen III. Konrad ise, III. Haçlı Seferleri sırasında ordunun başında Anadolu'ya gelmiştir. İmparator Konrad, Anadolu Selçukluları Devleti Sultanı I. Rükneddin Mes'ud ile çatışmış olmasına karşın, iki lider arasında dostça ilişkiler de kurulmuştur. Ardı ardına iki Alman imparatorunun Kudüs'e ulaşmak amacıyla Anadolu'ya gelmiş olmaları, birçok Alman tarihçilerinin dikkatini "Küçük Asya" (Kleinasien) dedikleri Anadolu üzerinde toplamıştır (Kafesoğlu, 1992).

Osmanlıların Orta Avrupa'ya kadar ulaştıkları yıllarda Türk-Alman ilişkilerinin politik düzeyde yeniden başladığı görülmektedir. Osmanlıların Avrupa'da en yaygın ve en güçlü olduğu XVI. ve XVII. yüzyıllarda, her iki ülke arasında sınır komşuluğu olmamakla birlikte, Avrupa'nın Osmanlılara karşı birleşmelerinde Alman siyasi topluluklarının ihtiyatla yer aldığı bilinmektedir.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında, Almanya'yı, Avusturya'nın tamamını ve İtalya'nın bir bölümünü elinde bulunduran V. Karl, 1554 yılında Kardinal Busbeck'i tam yetkiyle Osmanlı Devleti nezdinde Avusturya Elçisi olarak görevlendirmiştir. Busbeck, İmparator V. Karl'a ve Alman devlet ileri gelenlerine Osmanlı Devleti ve Kanuni Sultan Süleyman hakkında övgü dolu mektuplar yazmıştır. Askeri işlerde Türklerin üstün gücüne karşı alınması gerekli önlemleri tavsiye etmiştir. 1556 yılında V. Karl'ın ölümünden sonra Alman birliği dağılmış, bugünkü Alman coğrafyasında küçük Alman prenslikleri ortaya çıkmıştır.

Kanuni döneminde, I. Viyana Kuşatması(1529) sırasında Osmanlı ve bir devlet olarak Almanya karşı karşıya gelmemişlerdir. Ancak, Alman prensliklerinin bir kısmının Osmanlılara karşı Avusturya'nın yanında yer aldıkları bilinmektedir.

Türk ve Alman askerlerinin birbirleriyle çatıştıkları son savaş ise, 1683 yılındaki II. Viyana Kuşatması olmuştur. Kuşatma sırasında Avusturya'ya yardıma gelenler arasında Hannover Prensi Ernst August'un oğlu Velihaht Prens Ludvig komutasında bir Alman birliği de bulunmaktaydı. Söz konusu Hannover birliği Şemdinli Derviş Mehmet ve Hasan isimli iki Osmanlı sipahisini esir alarak Hanover'e götürmüşlerdir.²

1556 yılında V. Karl'ın ölümünden itibaren, küçük Alman prensliklerinin hakimiyeti altında dağınık bir siyasi görüntü çizen Almanya coğrafyasında, 18. yüzyılın başlarında kurulan Prusya krallığı, zamanla Avrupa'da askeri bir güç olarak kendisini göstermeye başlamıştır. Prusya Devletinin kurulması, Osmanlı İmparatorluğu açısından büyük önem taşımaktadır. Zira, Prusya, Avusturya ve Rusya'ya karşı Osmanlı Devletinin çıkar birliğine girebileceği bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim, Prusya Kralı Friedrich'i ilk kutlayan başkent İstanbul olmuş; Asım Efendi'nin başkanlığında 15 kişilik bir heyet Berlin'e gönderilmiş;

---

² Bu iki Osmanlı askeri sekiz yıl sonra Hannover'de ölmüşler ve İslami geleneklere uygun biçimde toprağa verilmişlerdir. Mezarları Hannover Başkonsoloslugumuz ve Hannover Belediyesi'nin işbirliği ile restore edilmiş ve koruma altına alınmıştır.

böylelikle iki ülke arasında ilk resmi münasebet tesis edilmiştir. Prusya Kralı Friedrich, Johannes Jorgowsky'yi 1721 yılında "irtibat temsilcisi" olarak İstanbul'a göndermiştir (Muhtar, 1999).

1740 yılında Prusya tahtına oturan II. Ferdinand ve arkasından tahta geçen oğlu I. Wilhelm de, stratejik nedenlerle, o dönemin en güçlü ülkesi olan Osmanlı İmparatorluğu ile dostluğun geliştirilmesine büyük önem vermişlerdir. 1755 yılında Prusya Kralı II. Ferdinand, Kont Karlo E. Regin'i İstanbul'a Elçi tayin etmiştir. 1761 yılında, İstanbul'da Sadrazam Koca Ragıp Paşa ile Prusya Elçisi Kont Karlo E. Regin tarafından Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya Krallığı arasındaki ilk "Barış ve Dostluk Anlaşması" imzalanmıştır. Bu anlaşmaya dayanılarak, Osmanlı Elçisi Ahmet Resmi Efendi (Aksan, 1997), bu ülke nezdinde tayin edilen ilk Osmanlı Elçisi olarak 1763 yılında Berlin'e gönderilmiştir. III. Selim zamanında, 1790 yılında, iki ülke arasındaki Dostluk Anlaşması yenilenmiştir (Öztuna, 1991).

1840 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile Almanlar arasında Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. İki ülke arasındaki kültürel ilişkiler alanında da bu dönemde ilerleme kaydedilmiştir. 1845 yılında Leipzig'te Türkiye'yi içine alan Alman Şarkiyat Kurumu (Deutsche Morgenländische Gesellschaft) kurulmuştur. Daha sonra bunu başka bilim ve araştırma kurumları izlemiştir. Alman bilim adamları ve teknisyenleri, Osmanlı Devleti'nden aldıkları özel izinlerle Türkiye'de arkeolojik araştırma ve kazılar yapmışlardır. Arkeolog Heinrich Schliemann, Truva hazinelerini gizlice Almanya'ya kaçırırken, Alman mühendis Karl Humann, Bergama Akropolü'ndeki görkemli Zeus Tapınağı'nı hiçbir engelle karşılaşmadan Berlin'e taşımıştır (Önder, 1983).

1898 yılında, Bağdat demiryolu hattının tamamlanması için Osmanlı İmparatorluğu ile Deutsche Bank arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma sonucu kurulan "Anadolu Demiryolları Şirketi" bünyesindeki Türk-Alman ortaklığıyla Bağdat Demiryolu hattı projesi hayata geçirilmiştir. Bu dönemde ayrıca, İstanbul'da Alman okulları ve hastaneleri açılmış, birçok Türk subayı ve öğrencisi Almanya'ya eğitim görmek üzere gitmiştir (Çolak, 2006).

Türklerin Almanya'daki mevcudiyetleri ve Alman ekonomisine katkıları I. Dünya Savaşı öncesindeki dönemde de görülmektedir. 1913 yılında eğitim ve çalışma amacıyla Almanya'da 1301 Türk yaşıyordu. Çalışanların büyük bölümü bütün sanayiinde istihdam edilmişti. 1913 yılında Berlin'de sanayi ve ticaretle ve bilim ve teknoloji ile ilgili iki Türk gazetesi yayınlanmıştır. 1917 yılında "Yeni Türkiye" (Die neue Türkei) dergisi iki dilde yayınlanmaya başlamıştır (Çolak, 2006).

Sultan Abdülhamit'in Almanya'ya gösterdiği yakınlık, İkinci Meşrutiyetle birlikte iktidara gelen İttihat ve Terakki Partisi liderlerince de sürdürülmüştür. Nitekim, İttihat Terrakki'nin yayın organı "Osmanlı" dergisinin 1 Ocak 1900 tarihinden itibaren Almanca nüsha çıkardığı bilinmektedir (Turan, 2000).

I. Dünya Savaşının öncesinde 1908 Haziran ayında İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı mülkünün akibetini kararlaştırmak üzere gerçekleştirdikleri Reval görüşmesine (1908) (Arı, 1997), Almanya'nın katılmamış olması İttihat Terrakki liderlerinde, Almanya'nın Osmanlı'nın vazgeçilmez müttefiki olduğu inancını

kuvvetlendirmiştir. Osmanlı Devleti, Almanya'ya duyduğu büyük yakınlığa rağmen, I. Dünya Savaşının ilk aylarında tarafsızlığını muhafaza etmiştir. Ancak, İngiliz ve Fransız Donanmalarından kaçarak İstanbul'a sığınan ve Osmanlı devletince satın alındıkları açıklanan Gobel ve Braslav adlı iki Alman kruvazörünün, "Yavuz" ve "Midilli" isimleriyle ve Türk bayrağı altında 1914 yılında Sivastopol'u bombardıman etmeleri ve Karadeniz'de Rus donanmasıyla çatışmaya girmeleri üzerine, Osmanlı Devleti kendisini Almanya'nın yanında savaşın içinde bulmuştur (Wren, 1971).

Osmanlı İmparatorluğu ile Almanya'nın ittifak halinde bulunduğu I. Dünya Savaşı'nda Alman General Liman von Sanders Osmanlı Ordusu'nu yeniden örgütlemekle görevlendirilmiştir. Liman von Sanders, Çanakkale, Filistin ve Suriye Cephelelerinde Osmanlı Ordusuna komuta etmiştir (Terraine, 1965).

II. Wilhelm 1917 yılında, üzerinde Osmanlı askeri üniforması ve kalpağı olduğu halde üçüncü kez İstanbul'u ziyaret etmiştir. Aynı yıl Osmanlı Velihaht Prensi Vahdettin de Berlin'e iade-i ziyarette bulunmuştur. Vahdettin'in Berlin ziyareti sırasındaki heyeti içinde Anafartalar Kahramanı ve 7. Ordu Komutanı Mustafa Kemal de "Ordu Temsilcisi" olarak yer almaktaydı (Karal, 1999).

Türkiye-Almanya diplomatik ilişkileri, I. Dünya Savaşını müteakip, 30 Ekim 1918 tarihli Mondoros Mütarekesiyle kesintiye uğramıştır. Ulusal Kurtuluş Savaşını takiben, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya arasında 3 Mart 1924 tarihinde Dostluk Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın yürürlüğe girdiği 16 Mayıs 1924 tarihinde iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler tekrar tesis edilmiştir (Arı, 1997).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra her iki ülke de daha ziyade kendi iç meseleleri ve kalkınma konularıyla meşgul olduğundan, yoğun ikili ilişkiler görülmemiştir. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam eden bu dönemde iki ülke arasında Konsolosluk Anlaşması (1929) ve Ticaret Anlaşması (1930) imzalanmıştır.

I. Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında, Nazilerden kaçan pek çok Alman bilim adamı, 1933 yılından itibaren Türkiye'ye sığınmış ve özellikle üniversitelerimizin yapılanması, sanat ve kültür hayatımızın batılı normlara uygun olarak canlandırılması, başlıca sanayi tesislerinin kurulması ve şehircilik ve belediyeçilik gibi alanlarda değerli katkılar sağlamışlardır. Bu dönemde tıp, mühendislik gibi birçok alanda Alman teknolojisi Türkiye'ye girmiştir. Türkiye başta hukuk olmak üzere Alman literatürüyle tanışmıştır. Almanca dili Türk aydınları arasında yaygınlaşmıştır. Alman sanat adamları, Türkiye'de tiyatro ve operanın kurulmasında da etkili rol oynamışlardır.

II. Dünya Savaşı sonunda, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler, Almanya'ya savaş ilan etmemiz neticesinde 2 Ağustos 1944 tarihinde kesilmiş, ancak T.B.M.M.'nin 24 Temmuz 1951 tarihinde kabul ettiği bir yasayla savaş durumuna son vermesiyle yeniden tesis edilmiştir. Bu durum Temmuz 1951 tarihli bir Nota ile Alman tarafında bildirilmiştir (Koçak, 1997).

30 Ekim 1961 tarihinde Almanya ile Türkiye arasında imzalanan "Türk işçilerinin Almanya Federal Cumhuriyeti'ne Gönderilmesine Dair Anlaşma" ile

iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir dönem başlamış ve Türk işçileri çalışmak üzere Almanya'ya gelmeye başlamışlardır.(Tuna, 1996)

Bu tarihi bilgilerden sonra, özellikle üzerinde durduğumuz konular açısından tekrar belirli tarihlere vurgu yapmak durumundayız. Almanların Türk varlığından endişeye kapılmaları, Fatih Sultan Mehmed Hân'ın İstanbul'u fethiyle birlikte yükselmeye başlamıştır (Araslı,1986).³ Özellikle Amerika'ya göç eden Avrupalıların Alman asıllı olanları, 1453 yılından itibaren gayet artmıştır. Ayrıca Avusturya-Bavyera sınırında var olan bir hisar, bu tarihten itibaren Avrupa'nın en uzun surlu kalesi haline gelmiştir (res.1). Bu kale Münih'e 100 km. uzaklıkta Burghausen'de bulunmaktadır.

Almanlar, Mohaç meydan muharebesinde (1526) ve I.Viyana kuşatmasında (1529), önce Macarlarla ve sonra Avusturyalılarla birlikte Türklere karşı savaşmışlar ve kaybetmişlerdi. Özellikle Bavyera eyaleti ve başşehri Münih bu hadiselerle doğrudan ilgilirdi. Çünkü Avusturya ve Macaristan'a sınır olmaları sebebiyle coğrafi anlamda da birbirlerine yakınlardı.

1683 yılında II.Viyana kuşatması, Osmanlı ordusunun dağılmasıyla neticelenmiştir Daha önce bahsettiğimiz iki Osmanlı sipahisine ilave olarak bir çok zayıfla birlikte çok sayıda esir de verilmiştir. Bu esirlerden 5000 tanesi Bavyera'nın merkezi Münih'e götürülmüştür. Bunlar en ağır işlerde çalıştırılmış ve yok edilinceye kadar da bu işlem devam ettirilmiştir. Münih'in merkezinde "Türk Caddesi" vardır. Bu isim, işte bu esir Türklere 50 km. uzunluğunda kazdırılan kanal boyunca verilen isimdir. Bu konuda araştırmalarımız tarafımızdan bizzat devam ettirilirken aynı zamanda "Türken Strasse (Türk Caddesi)" isimli bir de kitaba rastladık (Schlumberger, 1998). Bu kitapta Türklerin II. Viyana Kuşatması'ndan sonra Münih'e getirilişleri, sokaklarda gezdirilmeleri, en kötü şartlarda barındırılmaları, yani barakalarda ikamete zorunlu tutulmaları, ölmeyecek kadar ekmek ve su verilmesi, neticede zayıflıktan ve hastalıktan ölüme terk edilmeleri anlatılmaktadır. Buna rağmen Türkler çalışmaları esnasında onların deyimiyle "askerî müzik" yani Mehter marşı söyleyerek neş'elerini, ümitlerini ve azimlerini muhafaza etmeye çalışmışlardır. Başlarında acımasız Alman subaylar olduğu halde, her türlü eza ve cefaya rağmen hayatta kalma mücadelesi vermişlerdir. Ama neticede zaman içinde hepsi telef olmuş ve bugün onlardan hiç bir unsur kalmamıştır. O günkü Münih nüfusunun % 20'sini teşkil etmelerine rağmen, bu esir Türklere "Türk Caddesi" isminden başka geriye hiç bir iz kalmamıştır.

Kitapçılar ve antikacıların yoğunlukla bulunduğu Türk Caddesini tam ortadan kesen sokağın karşısında "Türk Kışlası" yer almaktaydı. Şimdi yerine başka bir bina yapılmış durumdadır.

XVII. yüzyılda Münih şehri Türkler gelecek korkusuyla aylarca sarsılmıştır. II. Emanuel Maximilian (1679 – 1726) zamanında şimdi bir gezinti alanı olan

³ Fatih Sultan Mehmet'in kardeşi olarak iddia ettikleri "Calikstus Osman" adını uydurdıkları ve "Şehzâde" diye tanıttıkları bir şahsı gündeme getirerek, Osmanlı Devletinin birliğini de bozmak istemişlerdir.

Blutenburg, schlosspark'tan Pförtchen'e kadar bir setle kapatılmıştı. Burası hala "Türk Setti" diye anılmaktadır (Araslı, 1986).

Türk eserler dışında ganimetler de getirilmiş ve Bavyera Askeri müzesinde sergilenmektedirler. Burada, çadır (res.2), kılıç (res.3), ok, yay (res.4) gibi bize ait kalıntılar vardır. Bavyera'da I. Ludwig ile Teresye'nin düğün merasimlerinde bu çadır kullanılmıştır (1810). Halk bu düğünü çok sevmiş ve her yıl tekrarını canlandırarak bu hatırayı yad etmişlerdir. Bu düğünün anısına madenî paralar bastırılmış ve zaman içinde bu meydana "October Fest (Ekim Eğlencesi)" fuarı kurulmaya başlanmış ve bu gelenek hilalli çadırlar (res.5) , at yarışları (res.6) ve mehter takımı malzemeleri ile(res.7). devam ettirilerek bugünlere kadar taşınmıştır.

Münih'teki diğer bazı Türk eserleri de şunlardır:

1-Bayerisches Nationalmuseum (Bavyera Milli Müzesi)

Almanya'nın Bavyera eyaletinin en zengin, en eski koleksiyonlarının muhafaza edildiği ve sergilendiği Bavyera Milli Müzesi (Bayerisches Nationalmuseum) nin bir bölümü, Osmanlı devri silahları ve askeri malzemelerine ayrılmıştır. Bavyera askeri müzesi koleksiyonlarından meydana gelen bu bölümdeki eserler, Osmanlıların II. Viyana seferi (1683) bozgunundan sonra Türk ordusu ile savaşlara giren Bavyera dükü Maximilian II'nin Türklerden aldığı ganimetten derlenmiştir. Bu savaşlar tablolara da yansımıştır. (res. 8-9) Osmanlı XVII. yüzyıl silah ve savaş malzemesini temsil eden bu eserler arasında, sırma işlemeli atlas iki Türk çadırı ve otağı, otağ divanları, üzerleri yazılı Osmanlı sancak ve bayrakları, Osmanlı ordusuna ait süslü madeni bir kasa, kılıç, balta ve okluklar, zırhlar, değerli taşlarla süslü tüfenk ve tabancalar, Holbein tipinde Anadolu halı ve seccadeleri bulunmaktadır. Ayrıca çeşitli eliş ve çini malzemeler de vardır. (res. 10)

2- Staatliches Museum für Völkerkunde (Devlet Halk Sanatları Müzesi)

Münih'teki Devlet Halk Sanatları Müzesi (Staatliches Museum für Völkerkunde) de yine Osmanlı XVII. yüzyıl silahları (Kılıç, yatağan, hançer, topuz, barutluk, kalkan vs.) (res. 11) ile at eğeri ve üzengileri, koşum takımları, ayrıca halı ve kilimler, Anadolu dokuma işçiliği ile ilgili eserler sergilenmektedir. Müzede, Türk müziği enstrümanlarından bir gurup eser vardır.

3- München- Residenzmuseum

Münih'teki eski bir Bavyera Sarayı olan Residenzmuseum müze olarak düzenlenmiş ve Maximilian II. adına Osmanlı XVII. yüzyıl silah ve savaş ganimeti olarak bir bölüm eser sergilenmiştir. Bu eserler arasında sırma deri işlemeli at eğeri, kılıç, yatağan, hançer gibi kesici silahlar, ayrıca halı, çini (res. 12) gibi eserler bulunmaktadır.

II. Viyana Seferi sırasında Avusturyalıların yanında Osmanlı'lara karşı savaş veren Baden eyaleti dükü Ludwig Wilhelm'in 300. Doğum yıldönümü dolayısıyla 1955 yılında Münih, Karlsruhe ve Viyana müzelerinde bulunan savaş ganimeti Osmanlı silahları ve ordu malzemesi toplu olarak Karlsruhe-Badisches Landesmuseum'da sergilenmiştir. Sergide Osmanlı'lara ait 231 eser yer almıştır.

4- Stadtmuseum München (Münih Şehir Müzesi)

Tarihden Günümüze Münih'teki Türkler Ve Bazı Türk Eserleri

Münih'teki (Bayerischen Staatsgemaldehyesammlungen) müzeler topluluğunun bir bölümü olan Şehir Müzesi (Stadtmuseum) da bir grup Türk Elisheri koleksiyonları sergilenmektedir. Bu koleksiyon, Melek Celal Lampe tarafından müzeye bağışlanmıştır. Koleksiyonda XVII. yüzyıldan günümüze kadar Türk elişleri (sırma ve ibrişim işleme, çevre, yağlık, bohça, yazma, peşkir, yatak örtüsü, oya işleri, divan örtüleri vs.) ile Türk dokumlarından biçilmiş ve işlenmiş kadın elbiseleri sergilenmektedir. İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden derlenen bu koleksiyon, son devir Osmanlı halk sanatının özenle seçilmiş bir örneği olarak önem taşır.

Münih'teki Bavyera Devlet Kitaplığı (Bayerische Staatsbibliothek) Türkçe Yazmalar Bölümünde de cilt, süsleme, yazı ve minyatür sanatı yönünden değeri bulunan yazma kitaplar vardır (Önder, 1982).

1913 yılındaki tesbitlere göre Almanya'da yaşamakta olan 1301 Türk'e ilave olarak Bavyera'ya ve özellikle Münih'e I. ve II. Dünya Savaşlarında yine binlerce Türk getirilmiştir. Bunlar da yok edilen Türkler arasındadırlar. Bu konularda bir başka kaynağa daha ulaşıyoruz ve Hermann Schmid'in yazmış olduğu eseri buluyoruz (19879). Bu eser Gasteig Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Ayrıca esir Türklerin kendi yazdığı kitaplar da mevcut olmakla birlikte, bu kitaplar önce Almanca'ya sonra da Türkçe'ye çevrilerek bu kitaplarda değişiklikler yapılmıştır. Bu konuda Temaşvarlı Osman Ağa'nın esir iken yazmış olduğu kitap Bavyera Devlet Arşivi'nde bulunmaktadır.

Özellikle II. Dünya Savaşı'nda, Almanların Moskova'ya kadar varmaları sebebiyle, Türkler iki şekilde Alman saflarına karışmışlardır. Bunlardan birincisi; Kızıl Ordu'nun ön saflarında savaştırılan Türklerin esir düşmesiyle, ikincisi de; Almanların Türk illerine bağımsızlık vaadine kanan Türklerin saf değiştirmesi şeklinde cereyan etmiştir. Her iki sebepten de Bavyera'ya çok sayıda Türk nüfusu getirilmiştir. Almanlar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra 6000 savaş esirini kurşuna dizerek katlettiklerine göre, bunların içinde bir çok Türk'ün de olduğu söylenebilir (Kara, 2006).

Bilindiği gibi 1933-1945 yılları arasında "Hitler Almanyası"nda 20'nin üzerinde imha kampı bulunuyordu.⁴ Bunlardan bir tanesi de Münih'te yer almaktaydı Dachau kampı (res. 13) diye adlandırılan bu kamp 22 Mart 1933 yılında açılmıştır. Kampta sergilenmekte olan bütün tarihi kalıntılar ve dökümanlar ziyaretçilerin istifadesine sunulmaktadır. Oradaki malzemelerden hareketle 1933'den 1945'e kadar buranın teşekkül seyrini anlamak mümkündür. Önceleri SS subaylarının yetiştirilip başka kamplara gönderilmesi için oluşturulan bu kamp, zaman içerisinde imha kamplarının en önemlilerinden biri haline gelmiştir. Bu anlamda ilk önce, doktorlar tarafından hastaların ve engelli kişilerin burada birer bilimsel deney aracı olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu

⁴ Bu kamplar şunlardır: Dachau Mauthausen, Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Majdanek, Belzec, Vesterbork, Esterwegen, Calmhof, Obibor, Natzweiler, Struthof, Breendonk, Sachsenhausen, Buchenwald, Dora, Neugamme, Ravensbrück, Vugt, Herzögenbusch, Flossenbürg, Thresienstadt, Gross-Rosen.

sebepten dolayı da 3000 den fazla hasta ve engelli kişinin öldürüldüğü kayıtlarda geçmektedir. Ayrıca bu rakamlardan kat kat fazlası da başka toplama kamplarına gönderilmiştir. Daha sonra muhalif olan komünist ve sosyal demokratlar da buraya toplatıldı. Bu anlamda kapasitesi 5000 kişilik olan kamp, Yahudilerin, Çingenelerin , anti Nazi din adamlarının ve daha birçok suçtan buraya toplatılan insanlar sebebiyle yetmez hale gelmiş ve kapasitesi artırılmıştır.

1939- 1945 arası 30'un üzerinde milletten bu kampa insan getirilmiştir. Alman orduları girdikleri ülkelerden kendilerine muhalefet eden politikacı, aydın ve diğer kesimden insanları toplayıp getirmiştir. Özellikle savaşın son yıllarında gayet çok sayıda insan toplatılmıştır. Çünkü savaş sebebiyle ekonomisi çökmüş olan Almanya'ya teknik ve işgücü anlamında çok insan gerekiyordu.

29 Nisan 1945'de Dachau toplama ve imha kampında 31 milletten insan bulunuyordu. Bunların hayatta kalanlarının sayısı 3000 den fazlaydı.

12 yıl boyunca 2006.000 mahkum bulunduğu kayıtlara geçmiştir. Kayıtlara geçmeyenlerin sayısı da belli değildir. Bu zaman sürecinde yine kayıtlara geçmiş olan 31951 de ölü sayısı vardır. Ama tamamının ne kadar olduğu da belli değildir. Bunların dışındaki kişiler ise başka kamplara gönderilmiş olabilirler.

1945'den sonra kurulmuş olan uluslar arası bir inceleme komitesi, Dachau kampı ve diğer kampların tesbitini yapmış ve bu kamplarda olan bitenlerin ne olduğunu açığa çıkarılmıştır. Ayrıca kamplarda suç işleyen görevlilerinde tesbitini yaparak mahkemelere sevk etmiştir (Komite, 1978).

Dachau toplama kampında insanlar iş gücü olarak kullanıldıktan sonra çeşitli işkenceler ve Nazi "SS" doktorlarının kobayları olarak kullanıldılar. Bu işkencelerden ölenler önceleri kazılan hendeklere gömüldüler. Günden güne çoğalan esirleri "banyo yapmak" bahanesiyle gaz odalarında zehirledikten sonra, Alman Nazilerinin buluşu! olan "insan fırınları (Krematorium)"nda yaktılar. (res.14). Dachau Kampının kataloğunda verilen bilgiye göre, son 10 gün içinde, yani 16.04.1945 ve 26.04.1945 tarihleri arasında 86 Türkiye Türkü vardı (Komite, 1978). 20'nin üzerindeki kamptan sadece birisi olan Dachau Kampı'nın, 1933'ten 29 Nisan 1945'e kadar yürürlükte olduğu düşünülürse, imha kamplarında hayatını kaybeden Türklerin sayısının çok daha fazla olduğu tahmin edilebilir. Bir gazetecinin durumuyla ilgili olan bir münferit olayı da belgeledik. 1945 yılında Münih'de basın ateşesi olarak görev yapan bu insan, Dachau toplama kampında Alman istihbarat birimlerince tutuklanmış ve akibeti de belli değildir.

II. Dünya Savaşı'nda Kızıl Ordu çatısı altında Almanya'ya karşı savaşan, Kafkasyalı ve Türkistanlı Türkler, "Sovyet Savaş Esirleri" adı altında kayıtlara geçirilmişlerdir. Bütün dünyada II. Dünya Savaşı'nın karanlık sayfaları aralandıkça büyük ilgi görüyor. Bu menfur savaşın acısını çekenler yalnızca Yahudiler gibi bir intiba da tam anlamıyla doğru değildir. 2003 yılının Aralık ayı içerisinde Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi "Hapishaneler" konulu bir sempozyum düzenledi. Sempozyumda üzerinde konuşulan en önemli konu XX. Yüzyılın yüz karası II. Dünya Savaşı sırasında Stalin'in uyguladığı sürgün, katletme, tecrit etme politikası ve Almanlara esir düşen Türk asıllıların, dünyanın çok yakından bildiği Yahudiler

ile birlikte aynı esir kamplarında, aynı ağır şartlar altında yaşamaya çalıştıklarıydı. Fakat ne yazık ki dünya kamu oyunun gözünden bu ayrıntılar kaçmaya devam etmektedir. Dr. Abdülvahap Kara verdikleri tebliğlerde esir düşen Türk asıllıların sayılarını, buldukları kampları ayrıntıları ile birlikte belirtmiştir (Kara, 2003).

Sadece Dachau Kampı'nda kurşuna dizilerek katledilen Sovyet savaş esirlerinin sayısı binlercedir. II. Dünya Savaşı'na katılan Buhara doğumlu, şu anda Münih'de ikamet eden ve Alman vatandaşı olan Toyçi Sarapoğlu, bizlere, Türkistan kökenli Türklerin II: Dünya Savaşı'ndaki konumları hakkında şu bilgileri verdi: “Kızıl Ordu, Türkistanlılar, Kafkasyalılar ve Ruslar olmak üzere üç guruptan meydana geliyordu. Savaşta Alman Ordusu tarafından esir alınan Türkistanlı müslüman Türklere, Nazi Alman yetkilileri şöyle bir teklif getirdiler. “Eğer bizimle birlikte Ruslara karşı savaşırsanız, sizlere bağımsızlık mücadelesinde yardımcı olacağız. Ama Ruslara karşı savaşmazsanız imha kamplarına gönderileceksiniz” denildi. Bu durumda çoğumuz Ruslara karşı savaştık; ama yine de bu kamplarda 400.000 müslüman Türk imha edildi.⁵

Bunların dışında, Münih'de ve çevresinde Türk ismi kullanılan yerler vardır. Bunlardan bizim görebildiklerimiz şunlardır: “Türkenfelt”, “Türk arazisi, Türk bölgesi, Türk yurdu” gibi anlamlara gelmektedir. Aynı anlamda bir isim daha kullanılmaktadır ki bu da “Türkheim”, yani “Türk yurdu” anlamındadır. Yine bir başkası, “Allach”, yani “Allah semti”dir. Buraya niçin Allah denildiğini yaşlı Almanlar atalarından duydukları şekilde anlatıyorlar ve şöyle diyorlar: “Türklere ait öncü birlikler (Akıncılar), Avrupa seferlerinde, Bavyera'ya dolayısıyla da Münih'e girmişler; buralardan “Allah! Allah!” nidalarıyla geçtiklerinden dolayı, buralara “Allach (Allah)” denmiştir”. Ayrıca Grassa'da evlenen bir kadının “Türkenhoff”, “Türkevi” anlamında soy isimleri devam etmektedir. Yine soy ismi “Türk” olan, adı Alman ve Alman vatandaşı olan ve kendisini gerçekten Alman sanan insanlar mevcuttur. Mesela Münih'te, “Adrian Türk, Andreas Türk ve Hans Türk” gibi bir çok Almanın, “Türk soyadı” taşıdığı görülür. Daha önce bahsettiğimiz sebepler ve diğer sebeplere binaen, buraya getirilen Türkler genellikle yok edilmiş, geri kalanlar da vaftiz edilerek hristiyanlaştırılmış ve Alman kültürü içinde asimile edilmiştir.

Bir başka dikkat çeken nokta ise, Türklere intikam alma konusunda çok aşırıya gitmeleridir. Mesela, “hilali ayakları altında çiğneyen kutsal Mariana heykelleri”nden Münih şehrinde 10 kadar bulunmaktadır. Bu heykeller içinde en meşhur olanları Belediye Sarayı önündeki heykellerdir. Yine Kraliyet Sarayı portallarının ve eski sarayların önündeki büstler, Osmanlı'dan elde edilen savaş malzemesi ganimetlerinin eritilmesiyle yapılmışlardır

Şimdi ise basın yayın organlarında ve diğer güç odaklarında, mevcut Türk varlığı konusunda geniş araştırmalar yapıyorlar ve Türk varlığını asimile edebilmek için her yola başvuruyorlar. Bunlardan dikkatimizi çeken şunlardır: “Münih'teki Türkiye” (Kang, 1998) isimli eserde, Türklerin tarihi hakkında bilgi

⁵ Bu mülakatı, Eyüp Tanrıverdi adlı bir kişi yapmıştır. Kendisi şu anda, Münih'de “Eyalet Meclisi Yabancılar Temsilcisi” olarak görev yapmaktadır.

verildikten sonra, Anadolu'ya giriş ve özellikle Fatih Sultan Mehmed Han tarafından İstanbul'un fethedilişi ile birlikte Türklerin yönünün batıya çevrilmesi üzerinde önemle durmuşlardır. Daha sonra Kanunî Sultan Süleyman döneminde, Almanya içlerine kadar girildiği ve Avrupa için en büyük tehlike olunan dönemler anlatılır. İstiklal Savaşı'nda ise bütün imkansızlıklara rağmen Türklerin zoru başardığı ifade edilmiştir. Türk kültüründen örnekler sunulmuş, Münih'e gelen Türklerin durumundan bahsedilmiş ve Türk kültüründen etkilenme sonucu Alman kültürüne geçen gelenekler anlatılmıştır. Hatta Türklerden öğrenilen bir oyun örneği sunulmuştur. Nihayet Türkiye'nin etnik yapısına değinilerek Türkiye üzerindeki çirkin oyunlara dikkat çekilmiştir. Ayrıca Münih'de dernek statüsünde faaliyet gösteren kurumlara yer verilerek dağınıklığımız sergilenmiştir.⁶

Hâlen Münih'de yaşayan Türkler, uyum (integration) ve hakim kültüre (leader culture) intibak adına asimile edilmek isteniyor; bu amaç doğrultusunda çok ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Bunlardan birisi, Bavyera'daki yabancıların uyumunu ele alan bir kitaptır (Komisyon, 1998). Bu kitapta yabancı unsurların, özellikle de Türklerin ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik yapı itibarı ile asimile edilmesinin yol ve yöntemleri üzerinde durulmaktadır. En önemli mesele olarak Alman okullarındaki eğitim-öğretim üzerinde durularak, yabancı unsurların nasıl eritileceğine dikkat çekilmektedir. Almanya'nın nüfus piramidinin tersine döndüğünü ifade eden istatistikler ortaya konulmaktadır. Bu durumun da Alman gibi düşünen ve Alman gibi yaşayan yabancıların oluşturulması ile telafi edilebileceği düşünülmektedir.

İnsan haklarına saygılı olarak bilinen "Sosyalist Hristiyanlar Birliği (CSU)" gençlik kolları tarafından Alman Meclisi'ne, "yabancıların uyumu ve Almanca din dersi" için teklif dilekçeleri sunulmuştur.⁷ Bu dilekçede talep edilen konular 95 maddede özetleniyor ve çarpıcı ifadelerle yer verilmektedir. Entegrasyon adına ortaya konulan düşüncelerin en can alıcı noktası Almanca din eğitimidir. Bu uygulamanın bütün Almanya genelinde hayata geçirilmesi düşünülmekte ve pilot bölge olarak da Nürnberg-Earlengen seçilmiş durumdadır. Bu uygulamaya göre müslüman çocuklara hristiyan Alman öğretmenler din dersi verecektir. Bunun çok ciddi mahzurları vardır. Dinin; dilinin, kültürünün ve medeniyetinin gözardı edilmesi, özellikle de bu dersin başka bir din mensubu tarafından okutulması bu düşüncenin olumsuzluğunu ifade etmektedir. Bu düşünceyle birlikte inanç, ibadet ve ahlaka ait terimlerin içi doldurulmaksızın, doğruluğu şüpheli bir din kültürü muhtevasının ders olarak okutulması hedeflenmektedir. Misal verecek olursak: iman; "bir şeye inanmak, bir şeye bağlanmak", cihad; "savaşmak", fâtihi; "işgalci", sünnet; "gelenek, adet", yavuz; "gaddar, acımasız" karşılığını bulacağından, kelimelerin tarihî, dinî ve kültürel arka planı bütünüyle ortadan kaldırılacak ve hatta bu kelimelere taşıdıkları anlamların tam zıddı yüklenmiş olacaktır. Buna ilave olarak Türkçemiz unutturulacak, "tamamen dininden ve dilinden uzaklaştırılmış bir dördüncü nesil" yetiştirilmiş olacaktır.

⁶ Münih'de 60.000 Türk vatandaşı yaşamaktadır.

⁷ Bu dilekçenin bir örneği dökümanlarımız arasında mevcuttur.

Ayrıca Münih'te yaşayan Türkler dini anlamda , tamamının fundamentalist olarak algılanması, kurban kesme, cami, ezan ve minare, ibadetin çalışma hayatını olumsuz etkileyeceği kanaati, dini bayramların tatil günü sayılmaması, yaşlılar için yurt ve mezarlık gibi sorunlarla da mücadele etmektedirler (Şen, 1998)

Bu konuda sadece genç kesimler değil başka kuruluşlar ve kişiler de kamuoyu oluşturma çabasında dırlar. Almanların tanınmış Ortadoğu uzmanı gazeteci Dr. Peter School-Latour'un, Bavyera Parlementosu'nda üst düzey politikacılara, uzmanlara, bürokratlara vermiş olduğu konferansın metni de elimizde mevcuttur.⁸ Bu konferans metninde de yabancıların ve Türklerin asimile yöntemleri anlatılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aksan, V.(1997), *Abmet Resmi Efendi*, Ankara.
- Araslı,A.(1986), *Avrupa'da Türk İzleri*, İstanbul.
- Arı, K.(1997), *Birinci Dünya savaşı Kronolojisi*, Ankara.
- Çolak, M.(2006), *Alman İmparatorluğunun Doğu Siyaseti Çerçevesinde Kafkasya Politikası*, Ankara.
- Kafesoğlu, İ.(1992), *Selçuklu Tarihi*, İstanbul.
- Kang, C.(1998), *Türkei in München*, München.
- Kara, A(2006), *Gamalı Haç ile Kızıl Yıldız Arasında Bir Yazar: Cengiz Dağcı*, Ankara.
- _____ (2003), "II. Dünya Savaşında Nazi Esir Kamplarında Türkistanlı Askerler", *Hapishaneler Sempozyumu*, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, İstanbul, s. 1-18
- Karal, E.(1999), *Osmanlı Tarihi İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı*, Ankara.
- Koçak, C.(1997), *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, İstanbul.
- Komisyon,(1998), *Auslaendeintegration in Bayern -Bericht zur Situation der Ausländerinnen und Ausländer in Bayern*, München.
- Komite,(1978), *Concentration Camp Dachau 1933 – 1945*, Münich.
- Muhtar, M.(1999), *Maziye Bir Nazar: Berlin Anlaşmasından I. Dünya Savaşına Kadar Avrupa ve Türkiye-Almanya İlişkileri*, Ankara.
- Önder, M.(1982) "Federal Almanya Müzelerinde Türk Eserleri", *Vakıflar Dergisi XV*, Ankara, s. 127-138
- _____,(1983), *Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri*, Ankara.
- Öztuna, Y.(1991) *Devletler ve Hanedenlar 4*, Ankara.
- Schlumberger, H.(1998), *Türkenstrasse*, Buchendorfer Verlag, München.
- Schmid, H.(1987) *Die Türken in München*, Stuttgart.
- Şen, F.(1998), "Federal almanya'da Müslümanların Durumu ve Sorunları", *Türk Dünyasının Dini Meseleleri Sempozyumu*, Türkiye diyanet Vakfı, Ankara, s.20-25

⁸Konferans Başlığı: Deutscher Islamunterricht "die einzig richtige Alternative".

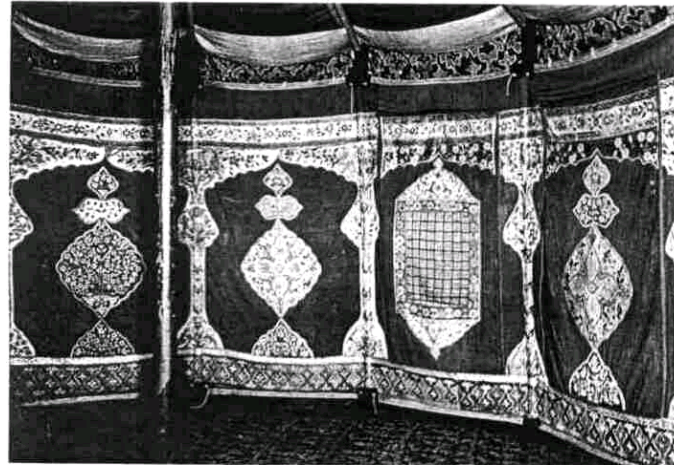
Mustafa YILDIRIM

- Terraine, J.(1965), *The Great War: 1914 – 1918*, London.
Tuna, O.(1996), *Türkiye'den Almanya'ya İşgücü akımı ve Meseleleri*, İstanbul.
Turan, K.(2000), *Türk Alman Eğitim İlişkilerinin Tarihi Gelişimi*, İstanbul.
wren, J.(1971) *The great Battles of World War I*, London.
Yarar, E.(1998), *Tarihten Geleceğe Türk Alman İlişkileri*, Ankara.

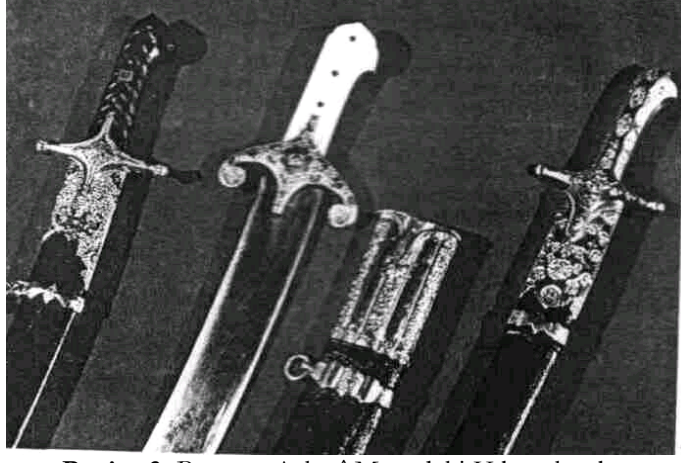
Ekler

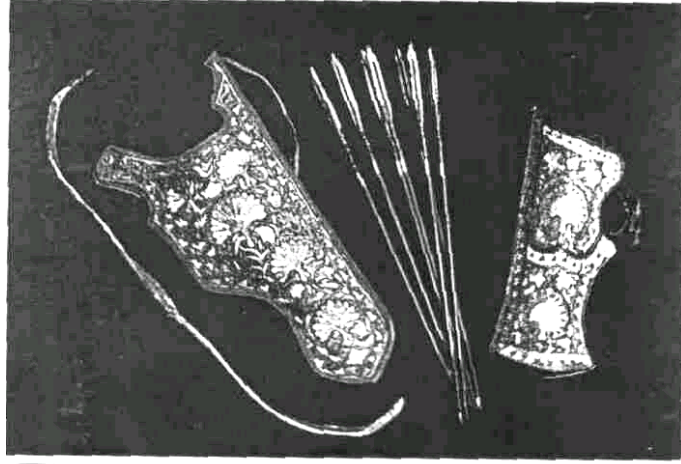
Resim 1. Burghausen'de "bulunan şato

Resim 2. Bavyera Askeri Müze deki Türk çadırı

Resim 3. Bavyera Askerî Müzedeki Kılıç takımları

Resim 4. Bavyera Askerî Müzedeki Ok ve Yay takımları

Mustafa YILDIRIM

Resim 5. Türk kültür tesiri neticesinde kurulan hilalli çadırlar

Resim 6. Ekim festivalinden atlı görüntü

Tarihden Günümüze Münih'teki Türkler Ve Bazı Türk Eserleri

Resim 7. Osmanlıdan kalan Mehter takımı malzemeleri

Resim 8. Türkleri Klosterneuburgs kuşatması

Resim 9. Alman Türk savaşı

Mustafa YILDIRIM

Resim 10. Bavyera Mili Müzesi'ndeki Türk sanatı

Resim 11. Devlet Halk sanatları Müzesindeki Türk hançeri

Tarihden Günümüze Münih'teki Türkler Ve Bazı Türk Eserleri

Resim 12. Türk çinisi

Resim 13. Dachau toplama kampı

Mustafa YILDIRIM

Resim 14. Dachau'da insan yakılan fırınlar